

INGRID BJERKÅS | DEN FØRSTE

Du, Ingrid Bjerkås, vil som vårt lands første kvinnelige prest møte meget kritikk, uvilje og bevisst motstand og avvísning. Tap da ikke motet!

BISKOP KRISTIAN SCHJELDERUP

Hvem vil være først?

Hvis du besøker en kirke i dag, er det vanlig at presten er en kvinne. Sånn er det bare, helt naturlig. Like naturlig er det at statsministeren kan være en kvinne. Men sånn har det ikke alltid vært. Det er noen som må gå foran. Og det krever mot å være først, for du må tåle å stå i stormen.

Ingrid Bjerkås

(1901–1980)

Født i Oslo/Kristiania

Gift med Søren Bjerkås

To barn

Hele 60 år ved ordinasjonen i 1961

Da Ingrid Bjerkås ble ordinert til prest, var Vang kirke stappfull. NRK og landets største aviser slo nyheten opp på forsiden. Dette var første gang en kvinne ble ordinert i Den norske kirke. I årene før og etter ordinasjonen raste debatten om kvinner kunne være prest, og motstanden var sterk. Hvorfor var dette et kontroversielt tema? Hva var det som gjorde at nettopp Ingrid Bjerkås hadde mot til å være den første?

* Som ordinert prest, fikk Ingrid Bjerkås rett til å forkynne Guds ord, og forrette dåp og nattverd.

* Ingrid med mor Hilda og bror Rolf.

* Ingrid Bjerkås som konfirmant.

Ingrid Bjerkås var opptatt av folk og samfunn helt fra hun var barn. «Hun er ofte snaksom og uopmerksom i timene» stod det i karakterboken hennes. Etter gymnaset (videregående skole) tok hun kurs i blant annet husstell, som mange gjorde for å forberede seg til å være «husmor». Det var lite som da pekte mot at hun mange år senere skulle studere teologi.

*

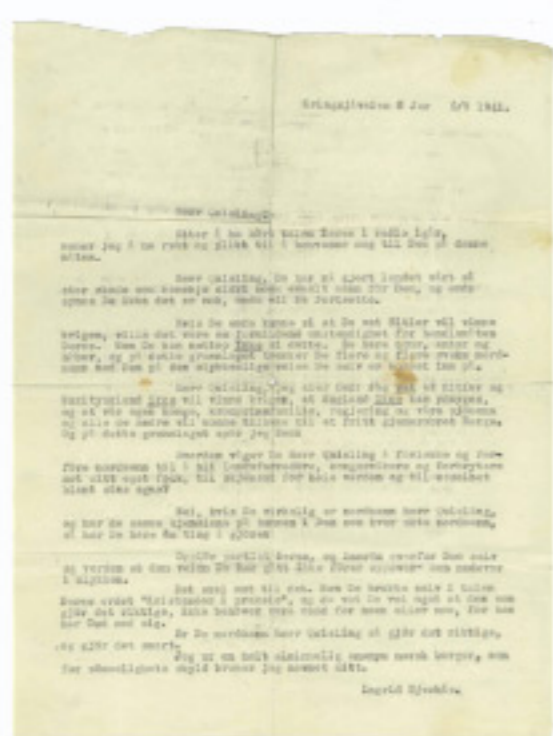
INGRID BJERKÅS | DEN FØRSTE

Jeg kan trygt si at
det var tyskernes overfall
på landet vårt i 1940
som førte meg inn på veien
til prestedtjeneste

INGRID BJERKÅS

Hvordan våget *du*, Ingrid Bjerkås?

Da krigen kom til Norge i 1940, ble Ingrid Bjerkås motstandskvinne. Hun gikk hardt ut mot Quisling og naziregimet. I brev til Quisling skriver hun at han lokker nordmenn til å bli landsforrædere. Dette skulle få store konsekvenser for Ingrid og familien hennes.

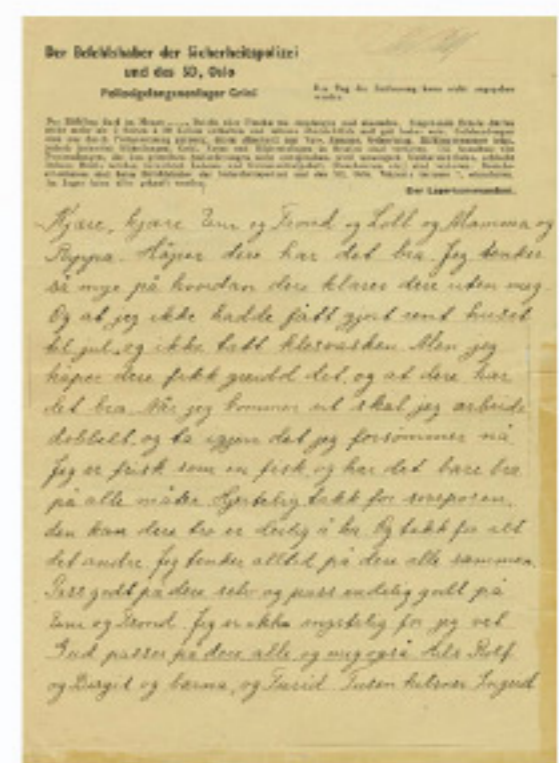
* **Huordan våger De?**
Brev til Quisling.

* **På grunn av sin motstand mot nazi-regimet ble Ingrid Bjerkås plassert på Grini fangeleir, og hun så ikke familien på ett år.**

* **Mens Ingrid Bjerkås satt som fange, skrev hun brev til familien om at hun var bekymret for at hun ikke hadde gjort rent huset og tatt klesvasken. Ville en mann hatt slike bekymringer?**

Oslo 1940: «Jeg gikk rett over mot slottsplassen, og der så jeg oppstilt foran Slottet sikkert flere tusen soldater med stålhjelmer. Jeg kom nesten helt frem til talerstolen uten at noe skjedde. Jeg var bare fire-fem skritt fra talerstolen, og jeg tenkte at nå kommer du ikke nærmere, og så ropte jeg så høyt jeg kunne: – Her skal ikke holdes noen tale av tyskere; de som bestemmer her er den norske Konge og Regjering. Så kjørte en

svart politibil ut fra buskene, og jeg ble kommandert inn i den.

Ingrid Bjerkås fortsatte å gjøre motstand. Hun opplevde at hennes gudstro ga henne mot til dette. Hun skrev flere krasse brev til Quisling, der hun bad han om å oppløse partiet Nasjonal Samling. Dette var lenge før hun ble kjent for hele det norske folk. Ingrid var, som hun selv skrev, «en helt alminnelig anonym norsk borger».

Det hadde sikkert vært både enklere og tryggere å ikke gjøre motstand. Etter et møte med Quisling på Slottet var hun liuredd. Han truet henne på flere måter. Barna hennes ble nektet skolegang, og mannen hennes ble truet med å miste jobben og dermed familiens eneste inntekt. I 1943 ble Ingrid fange nr. 9327 på Grini fangeleir. Kanskje bidro erfaringene fra krigen til at hun også turte å si ja til å bli prest? *

INGRID BJERKÅS | DEN FØRSTE

En kvinne skal ta imot opplæring i stillhet og underordne seg i alt

1 TIM 2: 11

– Det er en skam for en kvinne å tale i menigheten

«Bibelen sier tydelig nei til kvinnelige prester! Vi har Guds klare ord på vår side. Kvinner som opplever seg kallet til å bli prest, har misforstått Guds kall. Dette er en ordning som er påtvinget kirken fra det verdslige samfunnet.» Slik snakket motstanderne på 1960-tallet. «Nei», sier det store flertallet i kirken i 2021, «kvinnerns prestedtjeneste har vært en stor berikelse for kirken».

FAKSIMILE FRA HÅRSTAD TIDNING

FAKSIMILE FRA FREDRIKSTAD BLAD

★ **Kvinneprestspørsmålet fikk mye oppmerksomhet i avisene i tiden rundt ordinasjonen.**

★ **Valborg Lerche ble i 1899 landets første kvinne til å ta teologisk utdanning, men det var fortsatt ikke lov for kvinner å bli prest.**

★ **«Guds ord alene må være avgjørende». Kvinneprestmotstandere mener at Bibelen er klar på at Gud ikke ønsker kvinner som prester.**

«Gud skapte mannen først. Jesus var mann, og alle disiplene. Derfor må presten være en mann.» Motstanderne fant støtte i Bibelen, der Paulus skriver at kvinnen ikke skal tale i menigheten. Kvinnefrigjøring stod ikke sterkt på slutten av 1950-tallet, da idealet fortsatt var at kvinnene skulle være «husmødre». Det var derfor viktig for tilhengerne å ha en teologisk begrunnelse for sitt syn. Dette fant også de i Bibelen.

De som støttet kvinners prestedtjeneste hevdet at Bibelen må leses ut fra sin historiske og kulturelle sammenheng. Den ble til i et helt annet samfunn enn det vi har i dag.

Jesus var radikalt inkluderende mot kvinner. Det var kvinner som løp fra den tomme grava og fortalte om Jesu oppstandelse fra de døde. Den viktigste beskjeden i hele Bibelen. Og selv om Bibelen er en gammel bok, forteller den om kvinner som var apostler og profeter med framtrepende stillinger. Hvordan kunne de det, hvis de skulle tie?

For Ingrid Bjerkås var dette mer enn en diskusjonssak. Det var et personlig ønske om å gjøre en tjeneste for Gud og kirken.

★

- 1899:** Første kvinne, Valborg Lerche, fullfører teologisk embetseksamen
- 1924:** Kvinner får rett til å forkynde i kirken.
- 1938:** Det åpnes for kvinners prestedtjeneste i Den norske kirke, men med reservasjonsrett for menighetene
- 1952:** Reservasjonsretten fra 1938 tas bort, selv om alle biskopene var mot dette
- 1954:** Agnes Nilsson Howard, vigles som landets første kvinne som prest i Metodistkirken
- 1961:** 19. mars ordineres Ingrid Bjerkås i Vang kirke

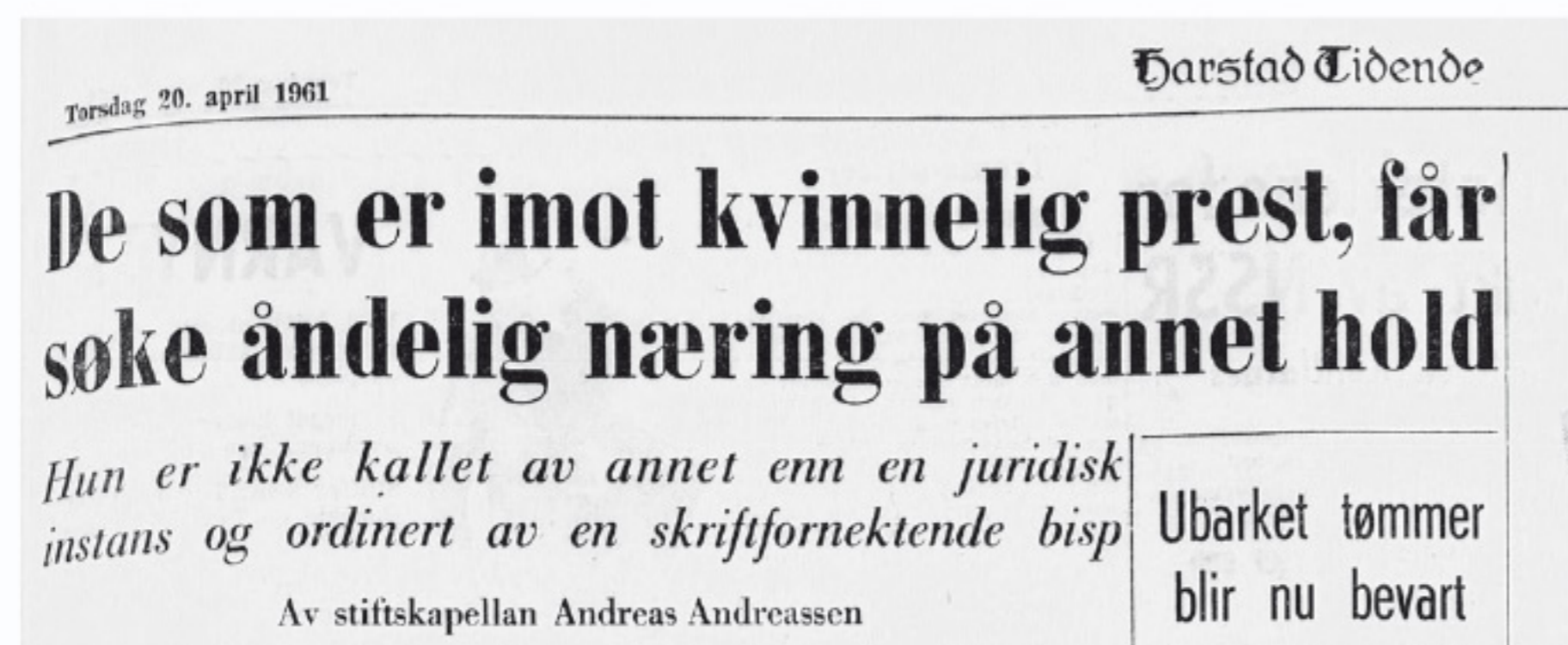
INGRID BJERKÅS | DEN FØRSTE

Utnevnelsen er satt i scene mot omtrent den samlede kirkes vitnesbyrd (til tross)

ANDREAS ANDREASSEN

– En alvorlig trussel mot kirkenes tjeneste

Ingrid Bjerkås hadde loven på sin side da hun ønsket å bli ordinert som prest. Likevel var det sterke protester og harde ord i avisene. En uttalelse fra seks av landets biskoper skulle Ingrid reagere veldig sterkt på.

* Ingrid Bjerkås opplevde motstanden fra Det teologiske menighetsfakultetet som en byrde. Professor Leiv Aalen var en av de markante motstanderne.

* Andreas Andreassen gikk knallhardt ut mot sin studievenn, Ingrid Bjerkås og biskop Schjelderup. Bjerkås reagerte særlig sterkt på angrepet mot biskopen.

De seks biskopene skrev at de kjente seg «bundet av Guds ord og lojalitetsforpliktet overfor vår kirke». Derfor ble det umulig for dem å «ordinere kvinner, eller på annen vis yte positiv medvirkning til deres tjeneste som prester.» Ingrid Bjerkås tok denne uttalelsen som en personlig straffepreken. Hun skriver at «de seks biskopene slo liksom en

ring om Kirken og ville skyve meg utenfor».

For å bli ordinert som prest, må man først ha fått en prestestilling. Dette var en utfordring for Ingrid Bjerkås. Uansett hvor hun søkte, så fikk hun ikke jobben. Kvinneprest-motstandere kontaktet mannlige prester, og oppfordret disse til å søke de samme stillingene som Ingrid

Bjerkås søkte. Biskop Schjelderup forsøkte flere ganger å få biskop Wiig i Nord-Hålogaland til å finne en stilling til henne, fordi det var prestemangel i nord. Men Wiig sa nei, selv om han var kvinneprest-tilhenger. Den siste muligheten lå i at biskop Schjelderup tilbød henne en vikarstilling. Dermed kunne hun bli ordinert. *

INGRID BJERKÅS | DEN FØRSTE

**19. mars akter jeg
å ordinere Ingrid Bjerkås
i Vang kirke.**

BISKOP KRISTIAN SCHJELDERUP

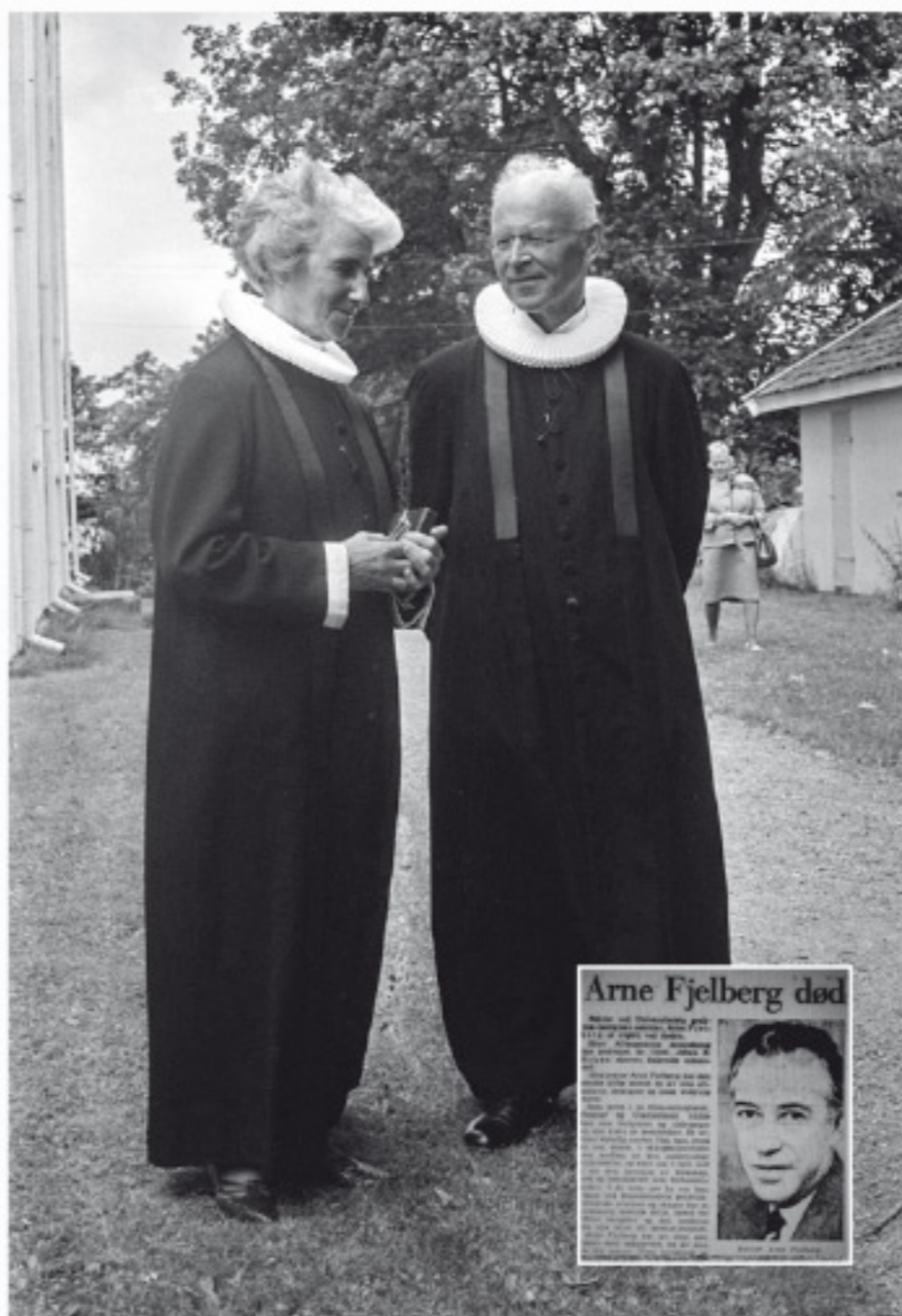
Hvem sitter med nøkkelen?

Hvem ville ta støytten og åpne for den første ordinasjonen? Ingrid Bjerkås var helt avhengig av at en biskop ville ordinere henne. Flere av biskopene var positive til at kvinner kunne være prest, men bare biskopen i Hamar var villig til å ordinere Ingrid Bjerkås.

Rektor Arne Fjelberg var en viktig veileder for Ingrid Bjerkås under studiet. Det var han som sa at hun burde å ta kontakt med biskop Schjelderup. Fjelberg døde brått høsten før hun ble ordinert. Ingrid mistet dermed sitt «jordiske» holdepunkt, som hun kalte ham.

Ingrid Bjerkås skrev til biskop Schjelderup. Hun var nervøs for svaret, for all motstanden hadde tatt på. Dersom biskopen hadde sagt nei til å ordinere Ingrid Bjerkås, er det slettes ikke sikkert at hun hadde blitt prest i det hele tatt, fordi hun «ikke orket å gå tiggergang til de andre biskopene».

Schjelderup svarte at det «så visst ikke skal bli lagt noen vanskeligheter i veien for Deres ønske om å bli prest. Men De må nok regne med adskillig motstand fra mange hold». Biskop Schjelderup var klar for å ordinere Bjerkås, men domprosten i Hamar ønsket ikke at ordinasjonen skulle foregå i domkirken. Derimot åpnet sokneprest Øystein Houden dørene til Vang kirke. Houden var en raus og inkluderende prest, og han ønsket

* Ingrid Bjerkås sammen med sokneprest Øystein Houden i Vang.
* Arne Fjelberg var en viktig støttespiller for Ingrid Bjerkås, men døde før hun ble ordinert.

en romsligere kirke. Han viet blant annet personer som var skilte. Dette var veldig uvanlig på den tiden.

*

* Biskop Kristian Schjelderup jobbet for likeverd på mange områder. Han skrev i 1955 at kirkelig orden og tradisjon «må aldri stå hindrende i veien for det som med livets egen rett bryter på».

Kristian Schjelderup

(1894–1980)
Biskop i Hamar bispedømme
1947–1964

Biskop Kristian Schjelderup var en kristen humanist som ville bygge bro mellom kristendommen og det moderne samfunn. På 1950-tallet ble det en stor debatt da teologen Ole Hallesby sa på radio at de som ikke var kristne ville «stupe rett i helvete». Biskop Schjelderup gikk da hardt ut mot Hallesby og sa at helvetsstraff ikke hørte hjemme i kjærlighetens religion.

INGRID BJERKÅS | DEN FØRSTE

Det er ikke for min skyld,
men for alle her i dag.

INGRID BJERKÅS

– Da var alt sammen bare godt!

Etter en tid med mye spenning og motstand kom den store dagen: Ordinasjonsdagen i Vang kirke den 19. mars 1961, som også var Maria budskapsdag. Ingrid Bjerkås beskriver dagen med egne ord:

«Den første gleden kom allerede da jeg traff alle menneskene som stod og ventet på meg utenfor kirken. De smilte til meg, med varme øyne og likefrem nikket at de gjerne ville støtte en kvinnelig prest. Det var sol

og vår i luften. Da var alt sammen bare godt!»

«Så var vi inne i Guds hus – Domen på Hedmark, og jeg skulle innvies til prest. Alteret strålte mot meg med sølv og lys og kors, og over alteret mellom høye søyler – Jesus og engelen. Det jeg husker aller best er at da alt var over og biskopen tok meg i hånden her foran alteret, var ansiktet hans ikke trett og anstrengt lenger, men fredfullt og smilende. Så fikk jeg øye på min mann – øverst oppe i koret. Han hadde lommestørkleet i hånden og tørket tårer, og jeg kjente det som han gråt for oss begge.» Da hun stod på prekestolen, tenkte hun: «Dette er ikke for min skyld, men for alle her i dag.»

*

* Biskop Schjelderup visste hua som ventet for Ingrid Bjerkås: «Du vil møte meget kritikk, uvilje og bevisst motstand og avvising. Tap da ikke motet!»

* For første gang kunne en kvinne gå fram til alterringen og hilse på en prest som også var kvinne.

* Det fantes ikke ordinasjonsbrev for kvinner, så her måtte man ta fram pennen og gjøre endringer manuelt. Dermed ble «han» strøket ut og det var gjort klart for «hun».

INGRID BJERKÅS | DEN FØRSTE

For første gang lyste
en vakker kvinnestemme
velsignelsen over
en norsk menighet.

HAMAR ARBEIDERBLAD

Norgeshistorie i Vang kirke

For mange var ordinasjonen av Ingrid Bjerkås en følelse av «endelig»! Det var spesielt mange kvinner som tok med sine døtre for at de skulle få oppleve den historiske hendelsen. Endelig kunne kvinner identifisere seg med presten. Vang kirke var så full at folk fulgte gudstjenesten på høyttalere utenfor kirken, og Ingrid Bjerkås stod plutselig foran et hav av pressefotografer.

«Søndag den 19. mars 1961 var jeg 11 ½ år og i dagene før kan jeg huske at mor snakket mye om at den første kvinnelige presten skulle ordineres i vår kirke. Ikke at jeg forsto rekkevidden av dette, men jeg forsto såpass at noe viktig skulle skje i Vang kirke og at det hadde vært mye diskusjon omkring hendelsen. Mor var opptatt av dette og forsto viktigheten av det som skulle skje. Derfor tok hun klokkelig meg med til ordinasjonsgudstjenesten denne historiske søndagen.

Kirken var full av voksne mennesker som ikke ga lille meg utsikt, og det var sikkert mye annet å se på enn dette som foregikk der oppe, så jeg husker ingen ting annet enn høye hoder og hatter da vi satt og rygger da vi sto tett i tett. Men høytiden, den opplevde jeg gjennom min samfunnsbevisste mors utstråling av høytid.»

EVA MARIE SJØLIE

«Et bilde vil sitte lenge igjen i sinnet hos de henimot to tusen menneskene som hadde presset seg inn i Vang kirke i går for å overvære ordinasjonen av den første kvinnelige prest i Den norske kirke. Et merkelig og gripende bilde. Den hvithårede biskop som sto der innenfor alterringen og talte til den nesten like hvithårede ordinand på stolen midt imot.»

MORGENBLADET

* Mange kvinner tok med sine unge døtre til kirken på ordinasjonsdagen. Bjerkås skriver at det gjorde inntrykk å kjenne støtte fra alminnelige folk.

FAKSMILE FRA HAMAR ARBEIDERBLAD

* Hamar Arbeiderblad brukte mye plass til å dekke ordinasjonen.

INGRID BJERKÅS | DEN FØRSTE

Vær hilset,
fru Bjerkaas!
Velkommen her nord

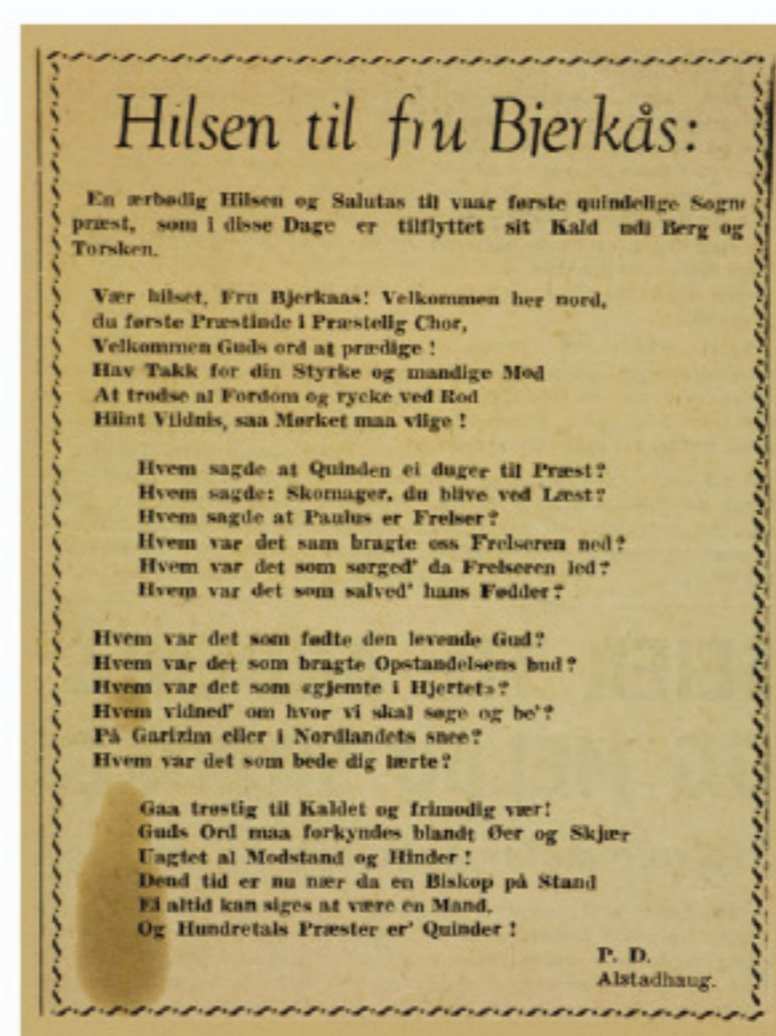
P. D. ALSTADHAUG

Ho mor – en annerledes prest

Ingrid Bjerkaas måtte til Berg og Torsken for å få seg jobb som prest. På yttersida av Senja hadde de søkt etter prest i flere omganger uten hell. Da Ingrid søkte møtte hun sterk motstand. Men hun var også ønsket av biskop og av folket. Dermed gikk turen til ei værhard øy for Ingrid og mannen Søren.

* Hånd i hånd med presten.
Dette var ikke et vanlig syn på 1960-tallet.

* Dette diktet
stod på trykk i
nordnorske aviser
da Ingrid Bjerkaas
kom til Senja. I
gammeldags Petter
Dass-stil ble hun
ønsket velkommen.

* Da Ingrid og Søren Bjerkaas kom til Senja, var de med på å starte opp realskole (ungdomsskole). På den tiden var det ikke veg mellom bygdene på yttersida av Senja, og det var ikke hver dag det var mulig å komme fram med båt. Derfor åpnet Ingrid og Søren opp presteboligen, og lot fem gutter få bo hjemme hos seg mens de gikk på realskolen.

For folket på Senja var Ingrid en annerledes prest: «Og så kom Ingrid, en prest med en vennlighet og en aura rundt seg som gjorde at selv et barn følte seg inkludert». Med sine erfaringer som husmor, mor og fra motstandsarbeid under krigen formet hun en annen presterolle enn sine prestekolleger. Ingrid ville ikke vite hvem som ikke ønsket henne som prest. Hun ville være en prest for alle, og fikk kallenavnet «ho mor».

Ingrids mann, Søren, fikk også snudd livet opp ned, da han som landets første mann var gift med en prest. For Ingrid var arbeidsdagene lange, og Søren sørget for å lage mat til henne og de fem guttene som bodde i prestegården. Et synlig tegn på at han var godt likt, fikk han da han ble æresmedlem i husmorlaget.

Søren døde våren 1965. Ingrid forsøkte å fortsette som prest på Senja alene, men fant raskt ut at det ikke gikk: «Det er forbi med alt som heter kraft og lyst og glede i å være prest. Min mann og jeg greidde dette sammen, men uten ham her oppe er livet for tungt for meg...» *

INGRID BJERKÅS | DEN FØRSTE

**Kvinner mangler
mannens medfødte
tekniske sans.**

BILSAKKYNDIG LIE
OM KVINNER I TRAFIKKEN

Likestillingslandet?

Hvis du var en ung voksen kvinne før 1960-tallet, kunne du mest sannsynlig glemme både utdanning og lønnet arbeid. De fleste kvinner arbeidet hjemme som <husmødre>.

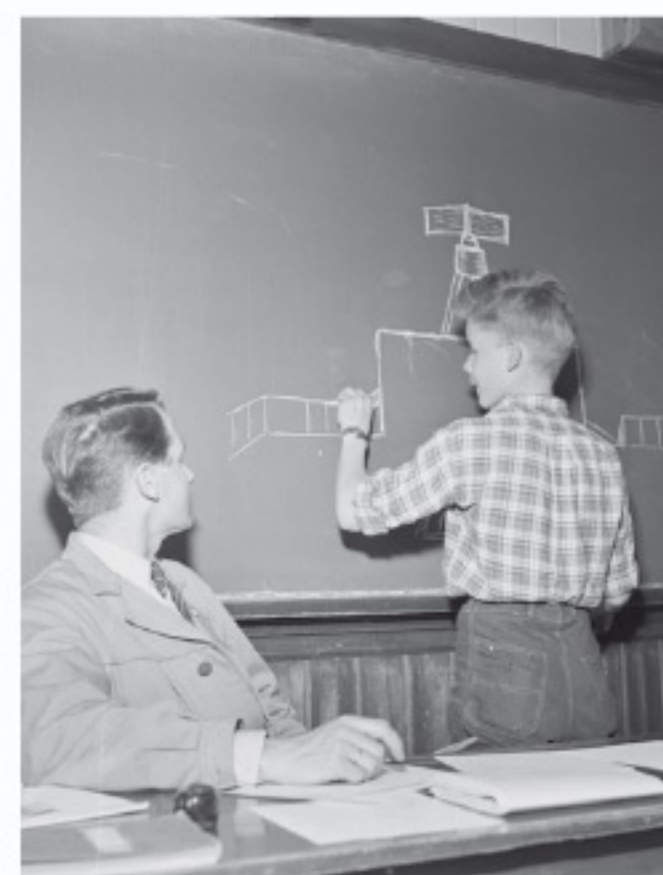
* Aldri hadde det vært så mange kvinner som i Gro Harlem Bruntlands regjering i 1986.

I 1961 var Norge et land med tydelige kjønnsroller: Mannen skulle arbeide og forsørge familien, mens kona arbeidet hjemme. Få kvinner studerte, og de fleste yrkesaktive kvinnene var ugifte. Dette endret seg mot slutten av 1960-tallet, der flere og flere kvinner kom inn i arbeidslivet.

1970-tallet var preget av kampen for kvinners rettigheter, med krav om barnehager, selubestemt abort og lik lønn. I 1986 var Norge på nyhetene

verden over, da statsminister Gro Harlem Bruntland presenterte sin regjering med åtte kvinner.

Selv i dag har Norge et svært kjønnsdelt arbeidsmarked. En sykepleier er stort sett en kvinne, og en elektriker er veldig ofte en mann. En annen utfordring er at lederstillinger, som er høyest lønnet, domineres av menn. Hvorfor er arbeidsmarkedet slik i ett av verdens mest likestilte land? *

* I 1971 det ble lovfestet at gutter og jenter skulle ha samme undervisning. Gymtimene var delt etter kjønn fram til 1980-tallet.

Visste du at:

- Skinasjonen Norge stemte som eneste nasjon mot at langrenn for kvinner skulle bli en olympisk gren i Oslo i 1952.
- I Holmenkollstafetten i 1972 løp to kvinner under mannlig dekknavn.
- Seksuell omgang mellom menn var straffbart fram til 1972.

INGRID BJERKÅS | DEN FØRSTE

Det handler om
å være sannheten tro
i kjærlighet

BISKOP ROSEMARIE KÖHN

Tiden er moden

Etter at Ingrid Bjerkås ble prest i 1961, gikk det to år før den neste kvinnen ble ordinert. I løpet av 1960-tallet ble bare syv kvinner ordinert. Vi må inn på 1980-tallet før det blir så mange ordinerte kvinner, at det ble vanlig med kvinner på prekestolen. Selu om vi i dag har kommet langt, så er ikke likestillingskampen over ennå.

* Skulle Siri Sunde få komme tilbake til stillingen som kapellan etter å ha inngått partnerskap med en kvinne? – Ja, konkluderte biskop Rosemarie Köhn i 1999.

I Den norske kirke er det stort sett ikke lenger et spørsmål om kvinner kan være prester, og begrepet «kvinnelig prest» er lite brukt. Det utdannes omtrent like mange kvinner og menn til prester i dag. Sammenlignet med mange andre yrker, er kjønnsfordelingen god blant prester, men dette varierer fra bispedømme til bispedømme. Samtidig er ikke likestillingskampen over.

Det finnes fremdeles mannlige prester som ikke vil medvirke i gudstjenester med kvinner som er prester. Høsten 2020 gikk alle landets biskoper ut med en tydelig beskjed: «En prest kan ikke påberope seg en rettighet til å austå fra samarbeid med andre prestekolleger. Det eksisterer ikke noen slik reservasjonsrett i vår kirkes ordninger.» Dermed avsluttet biskopene en debatt der Ingrid Bjerkås hadde stått mitt i stridens kjerne. Hun ble en foregangskvinne i samfunn og kirke. *

* Rosemarie Köhn var den første kvinne som ble biskop i Norge. Hun jobbet for en åpen og inkluderende kirke.

Rosemarie Köhn

■ I 1993 ble Rosemarie Köhn biskop i Den norske kirke som første kvinne. Samtidig våknet noe av den samme debatten som var rundt ordinasjonen av Ingrid Bjerkås. Kunne en kvinne være biskop? Kirkestatsråd Gudmund Hernes slo fast: «En kirke som har sagt ja til å ha kvinnelige prester, har samtidig sagt ja til kvinnelige bispere.»
■ I likhet med biskop Schjelderup, var hun med på å åpne kirkens dører. Biskop Köhn åpnet for at homofile som

leude i samboerskap kunne ordineres som prest. Ved å tilby forbønn for homofile som hadde inngått partnerskap, startet også prosessen fram mot at homofile fra 2017 kan gifte seg i kirken.

■ Rosemarie Köhn skrev om Ingrid Bjerkås at «Vi vet at det ikke skjedde uten strid. Desto mer takknemlige er vi i dag for at noen turde å satse på at dette var riktig.»

INGRID BJERKÅS | DEN FØRSTE

Den som gjør det riktige
behøver ikke være redd,
for han har Gud med sig

INGRID BJERKÅS
I BREV TIL VIDKUN QUILSING

Hvem vil gå foran i dag?

Ingrid Bjerkås hadde mot. Mot til å stå for det hun mente var rett. Biskop Schjelderup og sokneprest Øystein Houden satt med nøkkelen. De våget å bruke den da de åpnet for ordinasjonen i Vang kirke. Selv om likestillingen i Norge har kommet langt, trenger vi fortsatt noen som våger å gå foran.

* Ingrid Bjerkås hadde mot til å gå foran, selv om hun møtte mye motstand på veien.

* Ingrid Bjerkås balanserer på Besseggen i 1921 – hennes mot ble til inspirasjon for mange.

Gjennom hele historien har noen hatt mot til å stå opp mot urett. For mange av disse har Jesus vært en ledestjerne, gjennom måten han stod opp for syke, fattige og andre grupper som ble holdt utenfor samfunnet. I likhet med Kristian

Schjelderup og Rosemarie Köhn fikk også Jesus mye kritikk for stå opp for andre.

Det er lett å se tilbake på 1960-tallet, og tenke at de hadde håpløst gammeldagse holdninger på den tiden. Men det er interessant å gjøre

et lite tankeeksperiment: Hvis vi går 50 år fram i tid. Hva vil folk tenke om oss på 2020-tallet. Hvilke av våre holdninger vil de riste på hodet av? Hvem vil de trekke fram som «den som våget å være først»?

*